

מקור מנהג הרמת כוסית ב-13 לחודש מאת יהודה בן-צור

רבים מתעניינים במקור המנהג שהשתרש באוהלי הפלי"ם ו'הספינות שבדרך' להרים כוסית ב-13 לחודש בשעה 9 בערב. במשך הזמן נולדו כמה גרסאות:

1. כחניך קורס מפקדי סירות מס' 6 לא הייתי נוכח במסיבה, שנערכה כנראה ב-1943, בה הוחלט על המנהג. למיטב זכרוני נאמר לנו שההחלטה התקבלה בעת מסיבה שנערכה ב-13 לחודש לשני חברי שדות-ים, זאב פריד וגד קמפינסקי, שניצלו, בעת שמארכב [ספינת מפרשים, ערבית] בו הם הפליגו, עלתה על שרטון בעת סערה.

עדותו של ותיק הפלי"ם ישראל חורב תומכת בגרסה הזאת: "אני ושני חברי - גד קמפינסקי וזאב פריד עלינו על ספינת המפרשים החופית "מחססן" כדי לרכוש שעות-ים. בהיותי על החוף יצאה הספינה מהנמל ועקב סערה התנפצה על הסלעים. חבריי לצוות ניצלו ובערב התכנסה המחלקה הימית להרמת כוסית של ברכה. התאריך 13 בחודש. מאז הנוהג של הימאים להרים כוסית ב-13 בכל חודש."

2. להלן גרסתו של אברהם זכאי מוטיקי הפלי"ם, שבשנת 1944 מונה למפקד מחלקת הים וב-1945 מונה למפקד הפלוגה, הפלי"ם¹: "משאת נפשו של כל אחד מאתנו הייתה לעלות על אוניה וליישם את אשר רכשנו במהלך האימונים. באותו זמן [בסיום קורס מפקדי-סירות הראשון במרץ 1943] עלו לראשונה שני ימאים, בנימין ויטנברג וזאב [גרשון] מרכוס, על אונית משא. בהפלגה זו ספינתם טובעה ע"י הגרמנים ושניהם נספו²."

מסיבת הפרידה שנערכה לכבוד הפלגתם של השניים, התקיימה ב-13 לחודש [קרוב לודאי באפריל 1943] וכטוב ליבנו ביין, נדרנו, שבכול 13 לחודש בשעה 9 בערב נחגוג יום זה. לימים נוצרה מסורת שקודשה ונשמרה שנים רבות בשירים ובשירה".

- לאחרונה ערכתי משאל קצר (ולא מקיף) בין כמה מחברי. להלן גרסאות נוספות:
3. "ב-13 לחודש עלו ראשוני הפלי"ם על אוניה".
 4. "במקורות אחרים על הפלי"ם ייחסו אותו למזל הרע שימאים נוצרים ייחסו למספר 13".
 5. "הגרסה היא לא סתם ה-13 בחודש, אלא אם ה-13 בחודש נופל על יום ששי !!! "

בשירו 'למרחקים כי אפליגה' מתייחס חיים חפר בבית הראשון למנהג הרמת הכוס:

**"למרחקים כי אפליגה,
ים וגלים כי אחבוק.
זכור כל חודש בערב הזה,
כוס יין נרים ונחוג".**

מסורת זו הובילה בעת הקמת חיל הים את מפקדי חולית החבלה להנציח את יחידתם בשם 'שייטת 13' – הידועה כיום בשם הקומנדו הימי.

¹ . אברהם זכאי, 'בן הארץ והים', הוצאת המשפחה, 2000, עמ' 41.
² . המדובר בספינה 'לילי' שטובעה ע"י צוללת איטלקית ב-21 באוגוסט 1943 (לפרטים [הקש כאן](#))